

ingediend op **1869** (2023-2024) – Nr. 1
25 oktober 2023 (2023-2024)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Leefmilieu,
Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie
uitgebracht door Freya Perdaens en Steve Vandenberghe

over de proefprojecten met digitaal statiegeld

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie:

Voorzitter: Gwenny De Vroe.

Vaste leden:

Inez De Coninck, Andries Gryffroy, Freya Perdaens, Jeroen Tiebout, Wilfried Vandaele;
Bart Claes, Leo Pieters, Sam Van Rooy;
Stijn De Roo, Tinne Rombouts;
Steven Coenegrachts, Gwenny De Vroe;
Staf Aerts, Mieke Schauvliege;
Bruno Tobback.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Marius Meremans, Joris Nachtergaele, Axel Ronse, Nadia Sminate;
Carmen Ryheul, Stefaan Sintobin, Wim Verheyden;
Robrecht Bothuyne, Brecht Warnez;
Bart Tommelein, Bart Van Hulle;
Johan Danen, Chris Steenwegen;
Hannes Anaf.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Toelichtingen door de sprekers	4
1.	Toelichting door de OVAM	4
1.1.	Conceptnota	4
1.2.	Traject	4
1.3.	Eerste fase	5
1.4.	Volgende fases	5
1.5.	Communicatie	5
1.6.	Juridische aspecten	5
2.	Toelichting door Fost Plus	5
2.1.	Wie is betrokken?	5
2.2.	Bouwstenen en uitdagingen	6
2.3.	Roadmap	6
2.4.	Proefprojecten	6
2.5.	Lokale besturen	7
II.	Vragen van de commissieleden	7
3.	Tussenkomsst van Mieke Schauvliege	7
4.	Tussenkomsst van Tinne Rombouts	8
5.	Tussenkomsst van Freya Perdaens	9
6.	Tussenkomsst van Steve Vandenberghe	10
7.	Tussenkomsst van Gwenny De Vroe	11
III.	Antwoorden door de sprekers	12
1.	Antwoorden door Fost Plus	12
2.	Antwoorden door de OVAM	13
IV.	Verdere bespreking	14
	Gebruikte afkortingen	16
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

Op woensdag 12 juli 2023 hield de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie een hoorzitting over de eerste proefprojecten met digitaal statiegeld.

Daarbij waren volgende sprekers te gast in de commissie:

- Werner Annaert, administrateur-generaal van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM);
- Luc Goeteyn, afdelingshoofd OVAM;
- Steven Boussemaere, director Innovation & Business Development, Fost Plus;
- Veerle Put, head of Strategic Projects, Fost Plus.

De bij de toelichtingen gebruikte presentaties zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(Deze commissievergadering werd als hybride vergadering georganiseerd)

I. Toelichtingen door de sprekers

1. Toelichting door de OVAM

1.1. Conceptnota

Werner Annaert, administrateur-generaal van de OVAM, start zijn presentatie met een verwijzing naar de conceptnota aan de Vlaamse Regering van 23 december 2022 over de invoering van een statiegeldsysteem in Vlaanderen die voor de OVAM richtinggevend is. Belangrijk daarbij is dat gekeken moet worden naar een digitaal proefsysteem. Vanuit de stuurgroep is een roadmap opgemaakt waarbij vooreerst vier generieke elementen spelen: de technische elementen (bijvoorbeeld de codes), technologische elementen (de applicatie), wettelijke aspecten (privacyregels), en het financiële aspect.

Er is vervolgens gekozen voor drie niveaus van pilootprojecten: gesloten projecten, halfopen projecten en projecten in een open omgeving. Er is begonnen met projecten in een gesloten omgeving om vanuit die ervaringen gradueel te gaan naar meer open omgevingen. Voor de OVAM zijn bij de pilootprojecten enkele criteria prioritair: het systeem moet operationeel en doeltreffend zijn en het moet voor iedereen toegankelijk en gebruiksvriendelijk zijn.

1.2. Traject

Luc Goeteyn, afdelingshoofd bij de OVAM en voorzitter van de stuurgroep, geeft vooreerst een algemeen beeld van het traject dat men met de pilootprojecten wil doorlopen. Er zijn twee overlegorganen in het proces: de stuurgroep en de klankbordgroep. De timing en het ritme van de vergaderingen is enerzijds afgestemd op elkaar zodat de output van één orgaan kan worden meegenomen als input in het andere orgaan, en anderzijds zijn de vergaderingen afgestemd op de verschillende fases van de pilootprojecten.

Het project is begin dit jaar gestart met een brede oproep naar potentieel geïnteresseerde bedrijven die wilden meewerken. Uiteindelijk zijn er vijf aanbieders geselecteerd waarvan er drie aan elkaar gekoppeld zijn in het consortium Litterbits. De andere twee aanbieders zijn Unbox en DDRS Alliance. Daarnaast zijn er drie voorstellen die zich richten op zeer specifieke componenten: Volvo Car Gent, Solucious en Cronos.

1.3. Eerste fase

Voor de eerste fase (gesloten omgeving) werd door Unbox aan de slag gegaan in het KBC-gebouw te Leuven en door Litterbits op de Corda Campus in Hasselt. Het voorstel van DDRS Alliance werd uiteindelijk niet weerhouden voor de eerste fase omdat het geen garantie gaf voor een degelijke operationele uitwerking. In de eerste fase lag de klemtoon op het testen van de techniek en de technologie: het aanbrengen van de codes, het identificeren van recipiënten, het scannen en het terugbetalen aan de kopers. Op dit moment zijn deze proefprojecten afgesloten. Er is nog geen afgeronde evaluatie, maar het is volgens de spreker wel al duidelijk dat er vanuit technologisch oogpunt geen fundamentele problemen zijn: er zijn geen storingen geweest, de codes hadden een hoge leesbaarheid en de inhoud van de vuilnisbakken hadden een hoge zuiverheidsgraad.

1.4. Volgende fases

De voorbereiding voor de overige twee fases is in volle gang. Voor het testen in een halfopen omgeving is een pretpark voorzien. Voor de open omgeving is gekozen voor een vakantiepark aan zee met daarbij aansluitend een deel van het publieke domein op het grondgebied van Wenduine (gemeente De Haan). In deze projecten is het de bedoeling een substantiële opschaling te maken van het aantal units, van 15.000 verpakkingen naar 50.000 tot 100.000 eenheden. Er zal ook een grotere focus komen op de afvalrecipiënten en op tellingen op loopstroken.

1.5. Communicatie

Vanuit de stuurgroep zal, bijvoorbeeld via de website, op een objectieve en neutrale manier gecommuniceerd worden. Via persberichten wordt regelmatig een stand van zaken gegeven. De locaties van de pilootprojecten in de eerste fase konden al worden bezocht door de leden van de stuurgroep, de klankbordgroep en journalisten.

1.6. Juridische aspecten

Over de juridische aspecten rond de aanbestedingen is het nodige advies ingewonnen. Zo blijkt dat Fost Plus niet intrinsiek verplicht is om de regelgeving over de overheidsopdrachten te volgen. De huidige proefprojecten moeten evenmin als OVOP-plichtig worden beschouwd wegens de brede oproep en de beperkte budgettaire impact. Vanaf het moment dat er groen licht komt vanuit de overheid om het systeem gebiedsdekkend uit te rollen, is de aanbesteding van een opdracht mogelijk wel OVOP-plichtig, maar hierover volgt nog verder juridisch advies.

2. Toelichting door Fost Plus

2.1. Wie is betrokken?

Steven Boussemaere, director Innovation & Business Development bij Fost Plus, staat eerst stil bij het concept digitaal statiegeld. Dit concept is ontstaan vanuit de drankproducenten en de retailers. Het achterliggende idee is een instrument te ontwikkelen dat enerzijds meer drankverpakkingen inzamelt en in de circulaire economie integreert, en anderzijds de aanwezigheid van drankverpakkingen in het zwerfvuil vermindert. Fost Plus stuurt, samen met de overkoepelende bedrijfsorganisaties Fevia en Comeos, het proces aan. Het projectteam, dat verantwoordelijk is voor het realiseren van het globale pakket, bestaat uit medewerkers van Fost Plus en het consultancybedrijf PWC.

2.2. Bouwstenen en uitdagingen

De bouwsteen van het digitale statiegeld is de unieke datadrager op de flesjes en blikjes. De ontwaarding van het statiegeld gebeurt door een mobiele applicatie of een homescanner enerzijds, en een unieke code op de blauwe zak anderzijds. De consument kan zijn drankverpakkingen dan gewoon in de blauwe zak blijven stoppen zoals de afgelopen 25 jaar.

De uitdagingen doen zich voornamelijk buitenshuis voor, waar drankverpakkingen een groot deel van het zwerfvuil uitmaken. Daarom wordt een splitsing van de publieke vuilnisbakken voorgesteld. Door het scannen van de unieke code op het flesje of blikje buitenshuis, samen met de scan van de unieke code op de publieke vuilnisbak, gebeurt de ontwaarding en krijgt de consument het geld op de rekening.

2.3. Roadmap

Veerle Put, head of Strategic Projects Fost Plus, geeft een toelichting bij de roadmap. Er wordt naar een potentieel digitaal statiegeldsysteem gekeken vanuit verschillende standpunten: een technisch, een technologisch, een wettelijk, een financieel en een marketing- en communicatiestandpunt.

De technische component behelst bijvoorbeeld hoe de splitsing van de publieke vuilnisbakken kan gebeuren, hoe ze best geledigd worden, hoe unieke coderingen kunnen geprint worden op flessen en blikjes, en hoe de homescanner er kan uitzien. Wat betreft de technologische component gaat het over wat er precies in de code moet staan in de datamatrix, hoeveel digits er gebruikt worden, hoe het systeem fraudebestendig kan worden gemaakt en hoe de GDPR-regelgeving kan worden geïntegreerd. Wat het wettelijke aspect betreft zijn enerzijds de GDPR-regelgeving van belang en anderzijds de btw-regelgeving. Het financiële aspect en de financiële impact zullen pas geleidelijk aan, gedurende het verloop van het proces, duidelijk worden. Voor het communicatieuik worden momenteel al gesprekken gevoerd met diverse belanghebbenden.

Op dit moment is, via een roadshow langsheen alle provincies, de plaatsing van ont dubbelde publieke vuilnisbakken besproken met de lokale besturen. Er is, met het oog op de gebruiksvriendelijkheid en de productielijnen, onderzocht op welke plaats van het blikje of flesje de unieke print best geplaatst wordt. De al geprinte verpakkingen worden, samen met de andere verpakkingen, in de twee komende proefprojecten meegenomen. Ook wordt een prototype van een homescanner ontwikkeld voor de mensen die niet kunnen of willen werken met een smartphone.

2.4. Proefprojecten

In de eerste proefprojecten zijn twee verschillende applicaties getest. Ook de compatibiliteit met andere codes wordt momenteel in de retail getest om na te gaan of er geen verwarring bestaat met andere codes op de producten. De beheersystemen, waarin alle data worden gecapteerd, zijn getest en worden stap voor stap uitgebouwd in de pilootprojecten. De mogelijkheden van de identificatiecodes voor vuilniszakken zijn geïdentificeerd om er zeker van te zijn dat men effectief de drankverpakking in de vuilniszak deponeert.

Na overleg met de btw-administratie is duidelijk geworden dat het statiegeld niet onderworpen zal worden aan de btw-wetgeving. De GDPR-regelgeving is uitgepluisd in functie van het systeem van digitaal statiegeld zodat er rekening mee kan worden gehouden. Alle fraudemogelijkheden zijn ook in kaart gebracht. Per punt zijn potentiële oplossingen aangebracht en geëvalueerd.

Veerle Put gaat verder in op subsidiedossiers die in opmaak zijn en de actualisatie van de kosten die gebeurt in functie van de vooruitgang van het project. Daarbij wordt er afgestemd met de drie gewesten en de lokale besturen. Wat de pilootprojecten betreft herhaalt ze dat de gesloten pilootprojecten als doestelling hadden om tienduizend flessen en blikken in de markt te zetten en te kijken of het technologische systeem werkt, met de flow waarbij flesjes werden verkocht en ingescand tot en met het storten van het statiegeld op de bankrekening van de mensen. In hoofdlijn is de conclusie dat dat goed gewerkt heeft. Daarbij werd informatie verwerkt over het aantal gescande flessen en blikken, het aantal geregistreerde users op de twee locaties, KBC in Leuven en Corda in Hasselt, en het aantal gebruikte vuilnisbakken. Uit die voorbeelden blijkt dat er ook veel weerkerende gebruikers zijn.

De eerste bevinding van de detailevaluatie van de projecten is dat de systemen up and running geweest zijn, 24 uur op 24, 7 dagen op 7, zonder enige uitval en dat er dus verder kan worden gewerkt met de unieke codes. Verder werden er 65 analyses uitgevoerd op de vuilnisbakken die als recipiënt gebruikt werden om de zuiverheidsgraad te meten en te kijken of de flessen en blikken inderdaad in de blauwe zak zaten dan wel in het restafval. Ook die resultaten waren positief.

Veerle Put gaat dan in op de pilootprojecten van de toekomst, die van de halfopen omgeving, waarbij de buitensituatie, met de nabijheid van straatvuilnisbakken, een rol speelt. In die tweede pilootfase zullen naar schatting 50.000 flessen en blikken met unieke codering 'on pack' en bestickering worden gebruikt in een pretparkomgeving, en in een derde fase worden bovendien om en bij de 50.000 units op de markt gezet waarbij gekeken wordt naar een vakantiepark en een deel openbaar domein.

2.5. Lokale besturen

De spreker heeft het tot slot over de interactie met de lokale besturen. In april werd er een webinar georganiseerd met net geen 190 deelnemers om het project van het digitale statiegeldsysteem toe te lichten. Nadien kregen de lokale besturen een enquête toegestuurd waarop inmiddels iets meer dan 65 gemeenten gereageerd hebben. De informatie die verzameld werd tijdens een fysieke workshop wordt tijdens de zomer van 2023 gebundeld om tegen eind september, begin oktober een nieuwe reach out te doen, om samen met lokale besturen te kijken wat voor hen praktisch haalbaar is en welke voorkeuren ze hebben.

II. Vragen van de commissieleden

3. Tussenkoms van Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege bedankt de OVAM en Fost Plus voor de toelichting en de tussentijdse rapportage maar zegt dat ze niet enthousiast is over de beoordelingscriteria noch over de tussentijdse resultaten. Volgens haar moet de doelstelling van het digitale statiegeldsysteem zijn dat er minder zwerfvuil is. In dat opzicht vindt ze 54 procent ingescande blikjes en flesjes die gebruikt werden in een gesloten omgeving bij KBC een weinig bevredigend resultaat. Haar eerste vraag is welke van die flesjes en blikjes anders op straat beland zouden zijn. Ze constateert dat maar de helft van de flesjes en de blikjes die in de PMD-zak terechtkomen, ingescand zijn en dat het resultaat bij Corda nog slechter is: namelijk maar 25 procent ingescande exemplaren van de flesjes en blikjes die normaal in de PDM-zak terecht zouden komen. Ze wil, ten eerste, graag de effectiviteit van het systeem kennen.

Ten tweede vraagt ze zich af wat de reactie van de OVAM is op deze resultaten aan de hand van de criteria die de organisatie toegelicht heeft. Ten derde merkt ze op dat het hier gaat over de resultaten in een gesloten omgeving. Ze vraagt zich daarbij af wat de resultaten zouden zijn in een open omgeving. Ten vierde heeft

ze nog een vraag over de timing. Hoe kijken de sprekers naar het behalen van de deadline van eind 2023 om tot een resultaat komen? Op dat moment moet er beslist worden over het al dan niet invoeren van het digitale systeem. Zijn er intussen al acties ondernomen om een niet-digitaal statiegeldsysteem in te voeren? Wat is de stand van zaken in verband met de keuze van de proefprojecten van de halfopen en open omgevingen?

Tot slot herhaalt Mieke Schauvliege dat een van de belangrijke elementen om de Vlamingen te stimuleren om flesjes en blikjes terug te brengen, hergebruik is, terwijl in de hoorzitting vooral gefocust wordt op recyclage. Waarom is hergebruik geen criterium in dit systeem? Zal dat ook worden meegenomen in de beoordeling van de OVAM en Fost Plus?

4. Tussenkomst van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts dankt de sprekers voor hun toelichting. Ondanks de goede scheiding van afvalverzameling in Vlaanderen, blijft zwerfvuil een groot probleem, en dat tegengaan is het doel van het digitale systeem. Het is geen doel op zich om geldstromen op te zetten met statiegeld, maar in andere regio's is aangetoond dat statiegeld een meerwaarde kan hebben en betere resultaten kan geven wat betreft het zwerfvuil. De vraag is of daarmee op een innovatieve manier zoals een digitaal systeem kon worden omgegaan. Daarnaast zijn nog andere parameters belangrijk. Zo moet het gebruiksgemak gegarandeerd zijn en moet de fraudegevoeligheid bekeken worden.

De vraagsteller is er zich van bewust dat de timing krap is en uit haar bezorgdheid daarover. De eerste fase in de gesloten omgevingen heeft niet alle facetten en onderzoeksvragen kunnen onderzoeken. Ze verneemt dat de tweede fase opgeschoven wordt en dat een deel daarvan zal samenlopen met de derde fase, waarin zal getest worden in pretparken, die dat niet zien zitten in het hoogseizoen. Ze vraagt zich of het klopt dat daardoor deze zomer niet zal worden verdergewerkt aan die volgende fases. Waarom is er dan niet gezocht naar andere settings? De keuze die moet gemaakt worden is belangrijk en moet gebaseerd kunnen worden op grondig onderzoek. Ze vraagt zich af hoe de OVAM en Fost Plus kijken naar de timing van de verschillende fases en hoe ze daarop afstemmen.

Wat de eerste fase betreft vindt ze het vreemd dat er gekozen is voor een gesloten omgeving met een beperkt aantal deelnemers, terwijl zoveel mensen kandidaat zijn om mee te stappen in zo'n proefproject. Bij KBC ging het over vijfhonderd deelnemers, terwijl daar toch een veel groter potentieel zit. Volgens haar kan men net in zo'n gesloten werkomgeving mensen motiveren en stimuleren om deel te nemen aan zo'n project. De vraag is waarom die ratio zo laag was. Een proefproject zou net een lage drempel moeten betekenen.

Overigens stelt ze vast dat van de meer dan 5500 flesjes en blikjes er uiteindelijk slecht 1300 ingezameld zijn, wat zeer weinig is, vooral in een gesloten werkomgeving, waarbij men ervan kan uitgaan dat men ze niet mee terug naar huis neemt. Ze vraagt zich af hoe de OVAM en Fost Plus daarnaar kijken en wat daar de reden voor zou kunnen zijn.

Verder is er de vraag of een parameter als gebruiksvriendelijkheid getoetst is. Is er daarbij gekeken of er voldoende diversiteit bij de testpersonen was? Tinne Rombouts vraagt zich daarbij af of het vooral nieuwe jonge medewerkers waren die daarvoor gemotiveerd konden worden dan wel de seniors. De samenstelling van de groep bepaalt de resultaten, daarom wil de spreker daar meer zicht op hebben. Hetzelfde geldt voor de keuze van de halfopen en open settings. Is de toetsing voldoende wetenschappelijk onderbouwd zowel naar gebruiksvriendelijkheid als naar fraudegevoeligheid?

Verder staat Tinne Rombouts stil bij het digitale systeem en dan specifiek over het gebruik van de homescanner of smartphone. Scannen vergt volgens haar een bepaalde attitude of een bepaalde kennis. Kan er meer duiding gegeven worden over het ontwerp van een prototype voor een homescanner? Wat voor een soort toestel zou dat zijn? Ten tweede, ook het 'on the go'-systeem om flesjes en blikjes achter te laten via openbare vuilnisbakken vraagt een scanning via een smartphone. Kunnen de mensen die gebruikmaken van een homescanner dan geen gebruik maken van deze manier? De vraagsteller ging ervan uit dat een vuilnisbak een eigen scansysteem had en dat ook een toerist in Vlaanderen hiervan zou kunnen gebruikmaken. Kan die ook op een correcte manier zijn blikje of flesje inzamelen? Hoe zal hiermee worden omgegaan?

Verder refereert het lid aan de gesprekken die er geweest zijn met de gemeenten over het plaatsen van openbare vuilnisbakken. Wat is daar de stand van zaken? Worden die inderdaad wijd verspreid? Ze gaat ervan uit dat die ook beschikbaar moeten zijn bij verkooppunten.

Ze wijst er ook op dat het draagvlak cruciaal is voor het introduceren van een systeem. Ze herhaalt haar eerdere vraag over het betrekken van voldoende middenveldorganisaties zoals de Ouderenraad, de Jeugdraad, de Gezinsbond en zo verder. Ze constateert dat die uitgenodigd waren maar niet aanwezig waren bij het belangrijke traject, wat ze toch essentieel vindt. Wat is ondernomen om die mensen extra te motiveren om deel te nemen? Wat zijn de redenen voor hun afwezigheid? Ze dringt erop aan dat ze opnieuw aangezocht worden.

Een tweede vraag in verband met een breed draagvlak gaat over de initiatieven om gemeenten te betrekken bij het project. Tinne Rombouts zou graag de lijst ter beschikking hebben van de gemeenten die deelgenomen hebben. Ze stelt vast dat de milieubewegingen wel mee aan tafel zitten maar alsnog beslist hebben om een apart onderzoek te doen omdat ze vrezen dat hun vragen niet beantwoord zullen worden. Ze vraagt aan de organisaties over welke vragen het gaat en waarom die niet mee opgenomen zijn.

Daarnaast is er ook nog de samenwerking tussen de gewesten, waarbij verschillende systemen naast elkaar getest worden. Hoe lopen het overleg en de uitwisseling van kennis en ervaring op dat vlak? Volgens haar zou Wallonië een eerste financiële doorrekening en oefening gemaakt hebben voor de zomer. Is er al zicht op de resultaten en op de afstemming daarvan? Bovendien test Wallonië ook nog een derde soort digitaal systeem, waarbij de scanning pas na de inzameling gebeurt. Ze vraagt zich af of de OVAM en Fost Plus hier zicht op hebben en hoe ze naar dit systeem kijken.

Een laatste bezorgdheid gaat over de procesaanpak, met name over de openbare aanbesteding, een bezorgdheid die ze ook al tijdens de eerste gedachtewisseling geuit heeft. Ze is bezorgd over de goede aanpak bij openbare aanbestedingen als het gaat over bijzondere investeringen zoals die waarbij sommige bedrijven anders zullen handelen dan zij die over een bepaalde voorkennis beschikken, en daardoor misschien kunnen worden uitgesloten van dit traject. Ze wil dat dat uitgeklaard wordt.

5. Tussenkoms van Freya Perdaens

Freya Perdaens dankt de sprekers voor hun toelichting. Ze beperkt zich met haar vragen tot de presentatie van de eerste fase, die ze de voornaamste noemt. Het lijkt haar logisch dat in de gesloten testopstelling weinig aandacht nodig was voor zwerfvuil, maar ze vraagt dat dit aspect meegenomen wordt in de halfopen en open pilootprojecten. Ze wil graag meer verduidelijking bij de loopzones voor zwerfvuiltellingen

die zouden worden aangehouden. Zwerfvuil doen dalen was immers het vooropgesteld voornemen.

In het verleden zijn al een aantal bezorgdheden geuit. In welke mate hebben de gesloten testopstellingen daarvoor al oplossingen geboden en in welke mate zijn die vertaalbaar naar de halfopen en open testopstellingen, en uiteindelijk naar de totale invoering van het systeem, zowel qua financieel plaatje voor de producenten en de gebruikers als qua haalbaarheid van de timing? Is er wat dat laatste betreft een noemenswaardige vertraging opgelopen die gevolgen heeft voor het traject van het volgende half jaar?

Een andere bezorgdheid gaat over privacy en fraude, twee aspecten die Freya Perdaens heel belangrijk vindt, vooral bij het opschalen. Wat het scannen betreft, neemt ze aan dat dat voor de gesloten testopstellingen met de smartphone gebeurde. Ze vraagt zich af welke garanties kunnen worden gegeven qua toegankelijkheid voor mensen die niet digitaal vaardig zijn.

Freya Perdaens vraagt of de prijs voor de gebruikers niet hoger zal worden als het systeem wordt opgeschaald. Ook vraagt ze zich af of de beperkte respons in de proefprojecten niet te wijten is aan het feit dat het droppen in de PMD-zak uiteindelijk toch gebruiksvriendelijker is dan het scansysteem.

Ze stelt wel vast dat als mensen eenmaal de stap gezet hebben naar het systeem, ze dat blijkbaar ook volhouden. De vraag op welke manier de mensen in het proefproject zijn aangespoord om mee te doen, dringt zich dan ook op. De vraagsteller is van mening dat het belangrijk is de mensen te wijzen op een persoonlijk voordeel om ze te overtuigen.

6. Tussenkomst van Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe is een koele minnaar van het digitale statiegeldsysteem. Hij meent dat de verpakkingindustrie de enige partij is die er echt in gelooft. De vraagsteller merkt in zijn thuisstad Bredene wel dat mensen zich willen engageren en willen helpen als het gaat over milieu en zwerfvuil. Ook voor lokale besturen komt er in dit systeem heel veel werk bij, de VVSG heeft daar ook opmerkingen over gemaakt. Er blijven veel vragen open: wat als er andere zaken in de daartoe bestemde recipiënt worden gegooid, wat gebeurt er voor mensen die digitaal minder geschoold zijn?

De vraagsteller heeft het gevoel dat men in Vlaanderen te betweterig is en absoluut iets nieuws wil proberen, terwijl men in andere landen heeft bewezen dat een klassiek statiegeldsysteem ook kan werken.

Tegelijkertijd wil hij niet dat er getalmd wordt met een nieuw statiegeldsysteem. Elke dag dat er geen goed systeem is kost het geld aan de lokale besturen en moet er zwerfvuil opgeruimd worden. Wanneer naar het proces wordt gekeken heeft de vraagsteller de indruk dat men de vooropgestelde timing – een beslissing eind 2023 en een uitrol begin 2025 – niet zal halen. De verdragingsmanoeuvres komen dan misschien de verpakkingindustrie ten goede, voor het leefmilieu is het geen meerwaarde. Het principe dat de vraagsteller verdedigt is dat wie afval produceert, het moet betalen.

Concreet heeft Steve Vandenberghe volgende vragen aan de sprekers: waarom nam DDORS Alliance niet deel aan het proefproject in de eerste ronde? Wanneer zijn de resultaten van de survey uit de proefprojecten bekend, wie gaat ze verwerken en worden ze gedeeld met het parlement? Wat is de betrokkenheid van de OVAM bij de evaluatie? Gaat men een zicht hebben op het aandeel van de gescande verpakkingen die ook effectief in de vuilnisbakken terechtkomen? Kan men een blikje

kopen en weggooien zonder te scannen? Zal er een controle gebeuren in het restafval naar drankverpakkingen? Is de terugbetaling via de app helemaal in orde? Hoe verhoudt het aantal verkochte flesjes en blikjes zich ten opzichte van de periode zonder statiegeld? Wat zijn de verwachtingen van het gebruik met de home-scanner bij een grote groep? Is er een locatie bekend voor de pilootprojecten voor de halfopen omgeving? Gaat DDRS Alliance deelnemen aan de tweede fase?

Samen met de Statiegeldalliantie vraagt Steve Vandenberghe zich af wat dit systeem van digitaal statiegeld concreet betekent voor de lokale besturen. Is er een schatting van de kosten, ook in termen van personeel? Gaan de lokale besturen minder digitaal geschoolde burgers moeten begeleiden? Hoe kan men zeker zijn dat de publieke PMD-bakken goed gesorteerd zullen zijn? Wat wordt er gedaan met het slecht gesorteerde materiaal? Wat zal de rol zijn van de lokale besturen als het project volledig zou worden uitgerold?

Er is overleg tussen de Vlaamse minister en haar Waalse collega. De vraagsteller stelt dat het niet efficiënt zou zijn om in België verschillende systemen uit te rollen en vraagt op welke manier Wallonië en Brussel betrokken zijn bij de plannen van Vlaanderen.

Vervolgens verwijst de vraagsteller naar het proefproject rond klassiek, niet-digitaal statiegeld in Bredene. Je betaalt er 20 cent statiegeld en je krijgt het terug als je de drankverpakking terugbrengt. In Bredene wordt volgens de vraagsteller aangetoond hoe eenvoudig en vanzelfsprekend dit systeem is: mensen zijn er meteen mee weg, het vraagt geen app, geen bankrekening en geen tussenkomst van een externe partij. Het project toont ook een positief effect op het zwerfvuil. Volgens de vraagsteller wordt dit klassiek systeem ook met succes toegepast in onze buurlanden. Steve Vandenberghe vraagt waarom, na een evaluatie van deze systemen, geen dergelijk klassiek statiegeldsysteem 2.0 in Vlaanderen kan worden ingevoerd.

De slotvragen van de vraagsteller zijn of de vooropgestelde timing – een beslissing eind 2023 en een uitrol begin 2025 – nog altijd de doelstelling is, en of er een alternatief plan is als het digitale statiegeldsysteem of de timing niet haalbaar blijken. Er is volgens Steve Vandenberghe immers geen tijd meer te verliezen.

7. Tussenkomst van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe vindt dat dit proefproject illustreert hoe innovatief Vlaanderen is. Zij is blij te horen hoe snel bedrijven kunnen schakelen om mee te werken aan een digitaal systeem dat nog meer inzet op recyclage, en tegelijkertijd een oplossing biedt voor het zwerfvuil.

De vraagsteller stelt vast dat er uiteindelijk maar twee van de vijftien bedrijven overblijven als kandidaat-ontwikkelaars. Zij vraagt zich af of dat voldoende is om bij de evaluatie te kunnen oordelen of het systeem al dan niet geslaagd is.

Daarnaast heeft Gwenny De Vroe nog een aantal vragen. In het dossier van Litter-bits is er sprake van een budget dat driemaal hoger is dan dat van Unbox. Wat is daar de verklaring voor? Zijn er simulaties gemaakt om ervoor te zorgen dat het maken en scannen van die duizenden QR-codes op tijd klaar zijn bij een opschaling van de projecten? Kan er al iets meer gezegd worden over de resultaten van de survey?

Bij de afgeronde proefprojecten is een percentage van 54 procent gescande en ingeleverde items vastgesteld ten opzichte van de verkochte items. Is er een verklaring voor dit lage percentage? Hoe zal men ervoor zorgen dat dit percentage bij een opschaling verhoogd kan worden?

Is er al een nulmeting voor zwerfvuil gedaan op de voorziene locatie voor het proefproject in de halfopen omgeving (pretpark)? Op die manier kan men de resultaten qua zwerfvuil vergelijken voor en na de invoering van het systeem op de locatie.

Kan er toelichting worden gegeven over de steekproeven die Fost Plus zou doen om na te gaan of het gescande materiaal effectief in de vuilnisbak of vuilniszak terecht komt en niet als zwerfvuil in de omgeving? In deze context suggereert ze om al in de volgende proefprojecten te werken met de ontdubbelde vuilnisbakken.

In Wallonië wordt ook gewerkt in functie van verschillende doelgroepen: jongeren, senioren, daklozen, mindervaliden en digitaal onbereikbaren. Hoe wil men in Vlaanderen deze doelgroepen bereiken?

Tot slot vraagt Gwenny De Vroe of de bezorgdheden die verschillende ngo's hadden bij de proefprojecten, zijn weggenomen.

III. Antwoorden door de sprekers

1. Antwoorden door Fost Plus

Steven Boussemaere verduidelijkt dat de pilootprojecten van de eerste fase een aantal elementen die worden ontwikkeld, samenbrengt en test, vooral wat betreft de technische basiselementen, gaande van de aankoop van een product met statiegeld tot het ontwaarden en de terugbetaling van het statiegeld. In de volgende fases zal de impact op het zwerfvuil mee onderzocht worden.

De cijfers die getoond zijn, tonen alleen de parameters die zijn opgevolgd. Naarmate naar fase 2 en 3 wordt gegaan, gaan die parameters belangrijker worden. De lage scanningsgraad van de flesjes heeft ook te maken met het feit dat de werknemers uit de gesloten omgeving hun drankjes bijvoorbeeld buiten het kantoorgebouw kopen of de flesjes die ze uit de automaat kopen mee naar huis nemen.

Over de resultaten van de survey kan momenteel nog niet veel zinnigs worden gezegd, maar de resultaten worden zeker meegenomen in het meer gedetailleerde evaluatierapport.

De gesprekken over de komende projecten in de halfopen en open omgeving lopen volop. De spreker beklemtoont dat het belangrijk is die projecten en alle zaken die ermee te maken hebben, goed voor te bereiden. Wegens de beperkte personeelsmiddelen die pretparken en vakantieparken in de zomervakantie ter beschikking hebben voor andere zaken dan de dagelijkse operationele werking, zullen deze projecten allicht wat verder naar achter worden geschoven qua timing. Toch blijven ze gepland binnen de deadlines die zijn vooropgesteld. Midden november 2023 moet men tot een evaluatie komen van de pilootprojecten.

Met betrekking tot DDRS Alliance antwoordt de spreker dat het voorstel uiteindelijk niet voldeed omdat er geen projectopvolging op de testlocaties was voorzien. Wel is DDRS Alliance gevraagd of ze voor de projecten fase 2 en 3 een nieuw voorstel wilden indienen.

In antwoord op de vraag wat voorzien wordt voor mensen zonder smartphone in een publieke ruimte, zegt de spreker dat de organisatie van innamepunten op specifieke locaties een mogelijkheid is.

Vanuit de lokale besturen is heel wat constructieve feedback gekomen. Een aantal lokale besturen vindt de ontdubbeling van de vuilnisbakken een logische doortrekking van de afvalsortering thuis. Andere lokale besturen suggereren een eerder

selectief beleid waarbij de vuilnisbakken niet overal moeten worden gesplitst. Vanuit alle input worden een aantal concrete scenario's ontwikkeld om die in oktober opnieuw voor te leggen aan de lokale besturen. De kosten verbonden aan de ont-dubbeling zullen ten laste komen van de initiatiefnemende bedrijven. De gemeenten gaan met andere woorden correct vergoed worden voor de bijkomende inspanningen.

Er zullen wat betreft het zwerfvuil, effectief nulmetingen gebeuren voor de opstart van elk project.

Fost Plus heeft er alle vertrouwen in dat het volledige traject kan afgerond zijn midden november.

Wat betreft de communicatie naar de gebruiker hoopt de spreker nuttige informatie te krijgen uit de resultaten van de survey. Op die manier kan de communicatie in de volgende fases waar nodig verbeterd worden.

Veerle Put merkt op dat de situatie van het pilootproject in de gesloten omgeving niet representatief is voor een reële situatie. Men zit met mensen in een kantoor-gebouw die bovendien maar een aantal keer per week naar het bureau komen. Er wordt dus relatief weinig drank gekocht op de locatie van het proefproject. In dat opzicht is 20 cent statiegeld per drankje geen grote hap uit het budget en is het voor veel mensen misschien niet de moeite waard om die inspanning te leveren. Dat verklaart volgens haar de lage participatiegraad in deze pilootprojecten. Zij voegt eraan toe dat hetzelfde effect zich ook kan herhalen in fase 2 in het pretpark.

2. Antwoorden door de OVAM

Werner Annaert merkt op dat het in de eerste plaats de taak van de OVAM is om het project op te volgen en de neuzen van de verschillende partijen in dezelfde richting te krijgen. Hij merkt daarbij op dat sommige actoren eerder negatief staan ten opzichte van een digitaal systeem voor statiegeld, terwijl andere partners er alles aan doen om het project te laten lukken. De OVAM tracht het proces objectief te benaderen.

In verband met de snelheid en de transparantie beklemtoont de spreker dat alle partners goed scoren. Er mag niet onderschat worden wat er allemaal bij komt kijken en binnen welke termijn zaken moeten worden uitgerold. De vertraging voor de open en halfopen projecten mag volgens de spreker echter geen excuus worden voor een algemene vertraging van het proces.

De spreker herhaalt dat de eerste fases voornamelijk een test zijn geweest voor de technologische aspecten. Hij meent dat de resultaten met betrekking tot zwerf-vuil en participatie beter kunnen worden beoordeeld in de proefprojecten in de open of halfopen omgeving.

Vervolgens antwoordt de spreker dat het juridische aspect in verband met de overheidsopdrachten verder zal worden uitgeklaard. De vraag of de kostprijs al dan niet duurder wordt bij een opschaling, zal pas in de finale fase duidelijk worden. De verschillende proefprojecten moeten net aantonen wat finaal en politiek zal meespelen. De resultaten van de proefprojecten zullen de beslissingen die finaal moeten worden genomen, objectiveren.

Er wordt ook gekeken naar andere mogelijke systemen. Zo wordt het klassieke systeem in Nederland opgevolgd. Er rijzen daar ook problemen, bijvoorbeeld mensen die afvalbakken openbreken en er flesjes met statiegeld opnieuw uit halen.

Luc Goeteyn gaat in op de bezorgdheden rond de effectiviteit van het systeem en de timing van het hele proefproject, die de rode draad vormen in de hoorzitting. Die bezorgdheden worden gedeeld door de stuurgroep van de OVAM, die in de week van 17 juli 2023 opnieuw samenkomt om de aangekondigde verschuiving van de timing van de proefprojecten te bespreken. Ook concrete acties om alle monitoringsacties te organiseren en het operationeel mogelijk te maken om een inschatting te maken van de effectiviteit van het digitale systeem ten aanzien van het ontstaan van zwerfvuil staan op de agenda. Het is niet omdat men vaststelt dat er een return rate is van 54 procent van gescande items, dat verondersteld kan worden dat de 46 overige procent op een niet-reglementaire manier weggewerkt is of dat het zwerfvuil geworden is, aldus de spreker. In dat geval kan het gaan over uitgestelde consumptie, over correct gedeponeerde items die vanwege een of andere praktische overweging niet gescand zijn of over items die weliswaar niet in een PMD-zak terechtgekomen zijn, maar wel als restafval zijn weggegooid en dus geen zwerfvuil zijn geworden.

Verder gaat hij in op de vragen over draagvlak en de betrokkenheid van de andere groepen. Na de eerste hoorzitting zijn alle naar voren geschoven belangengroepen effectief uitgenodigd om lid te worden van de klankbordgroep. De participatie vanuit die groepen was echter beperkt, soms vanwege tijdsdruk. Na deze hoorzitting zal de OVAM opnieuw actie ondernemen om die participatie in de tweede helft van 2023 weer op gang te trekken.

Wat de inbreng van de milieuverenigingen betreft, bevestigt *Luc Goeteyn* dat de stuurgroep en de klankbordgroep die ter harte nemen en dat ze als een volwaardige partner worden beschouwd. Dat neemt niet weg dat ze moeten vaststellen dat de milieuverenigingen de nodige scepsis ten opzichte van de effectiviteit van het digitale systeem hebben. De OVAM wil zich niet profileren als believer of disbeliever maar probeert zakelijk en objectief met zowel de resultaten van de proefprojecten als de inbreng van de diverse partners in stuurgroep en klankbordgroep om te gaan.

Vervolgens gaat de spreker in op de bezorgdheid rond overheidsopdrachten. Ook de OVAM wil die op een correcte manier toepassen en heeft daarom een eerste juridisch advies voor de eerste fase gevraagd. Nadien volgt bij de eventuele uitrol van het systeem een gedetailleerd onderzoek over de implicaties van de wetgeving. Die uitrol zal bij voorkeur niet alleen in Vlaanderen maar in heel België gebeuren, in samenspraak met de andere gewesten. In functie daarvan zijn er regelmatig contacten met de andere gewesten op diverse niveaus en volgen de diverse gewesten elkaars acties en geven ze elkaar suggesties en input. Nog niet alle vragen kunnen worden beantwoord, maar ze worden meegenomen in de stuurgroep en klankbordgroep en zullen aan bod komen in de verdere rapportage aan het parlement.

IV. Verdere bespreking

Tinne Rombouts dankt de sprekers voor hun antwoord en begrijpt dat dit een tussenfase is waardoor niet alle vragen kunnen worden beantwoord, maar wil dat de bezorgdheden kunnen worden meegenomen. Ze vindt het belangrijk dat er extra aandacht gaat naar de verhoging van de participatiegraad in de proefprojecten. Ook de keuze van de settings kan daarin een rol spelen. Mensen op vakantie in een vakantiepark of op uitstap in een pretpark zullen minder geneigd zijn om deel te nemen, aldus de spreker. Ze bedankt de OVAM voor het engagement om de specifieke doelgroepen te motiveren om mee het traject te doorlopen of om eventueel in een apart participatietraject voor hen te voorzien.

Ze komt ook terug op het punt van de vuilnisbakken en de inzameling. Voor die vuilnisbakken kan niet gewerkt worden met een homescanner. Betekent dat dat er

dan specifieke inzamelpunten komen voor zij die niet met een smartphone kunnen werken? Moeten die mensen dan een langere afstand afleggen of hun vuilnis toch weer naar huis meenemen? Het gaat dan volgens de spreker weer over de meest kwetsbare groep. Ze vraagt opnieuw waarom de openbare vuilnisbak niet kan worden uitgerust met een scanner zodat iedereen die onderweg is, zijn flessen op een eenvoudige manier in een openbare vuilnisbak of bij het aankooppunt kan deponeren.

Een tweede vraag gaat over de homescanner, waarvan het prototype in uitvoering is. De spreker vermoedt dat het in de eerste fase over de techniciteit gaat. Ze wil graag weten hoe hij eruit zal zien en wanneer hij getest wordt.

Veerle Put antwoordt dat er op dit moment gekeken wordt naar de verschillende mogelijkheden ervan, net zoals voor alle andere componenten van het project. Een van de opties zou een soort van zelfscanner, een soort van pistool, kunnen zijn zoals men ze vindt in de retail. Een andere optie zou een volledig gestripte basis mobiele telefoon zijn waar niets anders op staat dan het systeem om te scannen. Alle opties moeten worden bekeken, ook de tussenoplossingen. De reden waarom dat nog niet in de open omgeving getest is, is dat er pas in februari 2023 gestart is met het ontwerpen van het prototype. De eerste vijftig proefexemplaren zullen half september beschikbaar zijn, wat zeer snel is, maar eerst moet het projectteam ze zelf kunnen testen op duidelijkheid en gebruiksvriendelijkheid.

Vervolgens gaat *Veerle Put* in op de verschillende mogelijkheden voor vuilnisbakken: een vuilnisbak met een tussenschot erin, een vuilnisbak met een blauw label of een domme vuilnisbak met een gat in. Er zijn ook slimmere exemplaren. Al die mogelijkheden zijn in kaart gebracht en een eerste keer met de lokale besturen doorgesproken waarbij gekeken wordt naar de voor- en nadelen en de noodzaak van bepaalde intelligentiegraden in verband met fraude en gebruiksvriendelijkheid. Die opties worden bekeken en zullen in september met zoveel mogelijk modules eerst getest worden in de pilootprojecten en nadien door de burgers.

Gwenny DE VROE,
voorzitter

Freya PERDAENS
Steve VANDENBERGHE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

Comeos	Federatie Handel en Diensten
DDRS	Digital Deposit Return Scheme
Fevia	Federatie Voedingsindustrie
GDPR	General Data Protection Regulation
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
OVOP	wet op de overheidsopdrachten
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten